

Wojciech ZIELIŃSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Tożsamość narodowa na Tajwanie

Streszczenie: Specyficzna sytuacja międzynarodowa Tajwanu znajduje swoje odbicie w samoidentyfikacji jego mieszkańców. Ludność wyspy może wybierać między tożsamością narodową chińską, tajwańską oraz chińsko-tajwańską. Skomplikowana historia tylko pogłębia zamieszanie związane z samookreśleniem się wyspiarzy. Ich ostateczny wybór może mieć globalne konsekwencje, gdyż może stać się przyczynkiem do wojny mocarstw. Obecnie jest jednak ciekawym przykładem budowy narodu, który należy zgłębić, aby lepiej poznać procesy narodotwórcze.

Słowa kluczowe: Tajwan, Chiny, nacjonalizm, naród, Republika Chińska

---

Wstęp

Mieszkańcy Tajwanu ze względu na specyficzną sytuację polityczną i międzynarodową, w której znajduje się Republika Chińska, a także burzliwą historię wyspy mają obecnie problem z jasnym określeniem swojej przynależności narodowej. Chińska Republika Ludowa (ChRL) próbuje narzucić im wizję tożsamości chińskiej odnoszącą się jednoznacznie do wspólnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, uznając Tajwańczyków za część narodu chińskiego. Kuomintang (KMT) przez lata jedyne legalnie sprawujące władzę ugrupowanie polityczne na Tajwanie, również podziela opinię o przynależności wyspy do Chin, lecz odmiennie interpretuje czym są Chiny i kto je powinien reprezentować. Endemiczne partie tajwańskie, reprezentujące siły proniepodległościowe m.in. Demokratyczna Partia Postępowa (DPP), uważają, iż Tajwańczycy są na tyle odmiennym i różnym narodem od Chińczyków, że zasługują na przywilej posiadania własnego suwerennego państwa. Wewnętrzny spór polityczny co do wizji przyszłości Tajwanu oraz zewnętrzne naciski ChRL (nierzadko odnoszące się do groźby użycia siły), powodują niemały zamęt w umysłach Tajwańczyków, którzy wystarczająco długo podążali własną drogą, aby stworzyć oddzielny naród, ale jednocześnie

wyartykułowanie tej odmienności może się dla nich zakończyć poważnymi konsekwencjami w postaci gospodarczej lub wojskowej agresji.

Celem niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie dotyczące tajwańskiej tożsamości narodowej, jej powstania i rozpowszechniania. Przeanalizowanie procesu budowy tajwańskiej tożsamości narodowej i jej zmian w czasie oraz ukazanie czynników, jakie mają wpływ na jej wybór wymagało będzie sięgnięcia po wyniki badań statystycznych, zbadania kontekstu historycznego, a także psychologicznych mechanizmów wyboru określonych postaw narodowościowych.

Na potrzeby artykułu Tajwańczykami określane będą mieszkańcy wyspy, którzy przybyli na nią przed 1945 r. Jako Chińczycy określane będą osoby, które zamieszkują dzisiejsze tereny ChRL, oraz uciekinierzy z kontynentu, którzy przybyli na wyspę w okresie schyłku wojny domowej (lata 1945–1949), lub w okresie bezpośrednio po zakończeniu głównych działań wojennych.

Do transkrypcji chińskich nazwisk użyto obowiązującego na Tajwanie systemu Wade-Gilesa¹ w odniesieniu do nazw tajwańskich i *hanyu pinyin*² obowiązującego w Chinach w odniesieniu do nazwisk chińskich. W niektórych przypadkach używano powszechnie przyjętego w języku polskim zapisu i wymowy niektórych chińskich nazw geograficznych, nazw miejscowości i nazwisk, np. Pekin zamiast Beijing.

Budowanie tożsamości narodowej

Naród to grupa wspólnotowa oparta na wspólnym dla jej członków odniesieniu do pewnych wartości związanych z tradycją wspólnych losów, języka ze wspólnymi elementami kultury oraz dążeniem do zachowania ich odrębności (Bryła, Czachór, Malendowski, Mojsiewicz, 2000, s. 253; zob. też: Waszczyńska, 2014). Ernest Gellner (1983, s. 39–58) dowodzi, iż naród poprzedza nacjonalizm, który napędzany jest poprzez industrializację i modernizację. Społeczeństwa agrarne nie były w stanie utworzyć narodu, gdyż uprawa roli nie sprzyjała mobilności ludności. Poszczególne wsie lub ich grupy były samowystarczalne, a pracołłonność gospodarki

---

¹ Metoda zapisu wymowy języka chińskiego za pomocą alfabetu łacińskiego stworzona na potrzeby użytkownika anglojęzycznego w XIX w. stanowiła dominującą metodę transkrypcji języka chińskiego w XX w.

² Stworzona w 1956 r. przez Chińską Republikę Ludową metoda transkrypcji języka chińskiego wykorzystująca alfabet łaciński do zapisu chińskiej wymowy.

rolnej sprawiała, że ludzie pozostawali przywiązani do swojego miejsca zamieszkania. Nierzadko wspólnoty takie tworzyły grupy etniczne, które łączył język, tradycje, wierzenia czy kultura. Związki te nie we wszystkich przypadkach doprowadziły do wytworzenia narodu, o czym może świadczyć, chociażby porównanie liczby około 200 istniejących współcześnie państw z prawdopodobną liczbą mówionych na Ziemi języków wynoszącą około 8000. Dlaczego część z tych grup, które oprócz wspólnej mowy zapewne łączą także więzy krwi, tradycja czy wierzenia nie utworzyły własnych narodów i instytucji państwowych? Niektóre z nich zapewne przegrały walkę o uzyskanie dla siebie przestrzeni potrzebnej do przekształcenia się w naród i dotarcie do samowładności, zostając wchłonięte przez bardziej prężne, silniejsze i lepiej zorganizowane grupy etniczne. Inne były zbyt małe, żeby przekształcić się w naród, a jeszcze inne połączyły się z sąsiadującymi ludami, tworząc narody składające się z wielu grup etnicznych. W pozostałych przypadkach procesy narodotwórcze nigdy nie wystąpiły. Nacjonalizm jest tym czynnikiem, który powoduje przekształcenie się wspólnot etnicznych we wspólnoty narodowe. Przed pojawieniem się nacjonalizmu nie było narodów, a więc wynikiem działania procesów nacjonalizmu jest wytworzenie narodu. Nacjonalizm do zaistnienia potrzebuje industrializacji i modernizacji, mobilnego społeczeństwa, które nie ogranicza się już tylko do autarkicznych jednostek terytorialnych. Industrializm sprzyja współpracy wielu grup etnicznych, premiując te najliczniejsze. Nacjonalizm zaś buduje naród na podstawach łączących te grupy, takich jak język, kultura, religia czy świadomość przynależności do tej samej grupy kulturowej lub cywilizacyjnej.

Ernest Haas (1986, s. 707–744) pomija znaczenie industrializacji i modernizacji w procesie tworzenia nacjonalizmu uważając, iż jest on efektem zbieżności politycznej i terytorialnej lojalności, niezależnej od więzów pokrewieństwa, zawodowych, religijnych, interesów ekonomicznych, rasy czy języka. E. Haas postrzega nacjonalizm jako formę obywatelskiej religii, często pozostającej w konflikcie z prawdziwą religią, ale również nierzadko czerpiącą z niej siłę. Obywatelska religia zawiera w sobie podstawowe wartości, które są podzielane przez ludność państwa, manifestując je za pomocą specjalnie wykształconej liturgii (np. święta narodowe). Wartości te stają się definicją osobowości narodu. Pozostaną nią tak długo, aż nie zostaną zakwestionowane przez zestaw innych wartości.

Benedict Anderson (2006, s. 5–7) dla wytłumaczenia zasady powstawania narodu stworzył teorie *imagined community* – wyobrażonej

społeczności. Odnosi się w ten sposób do twierdzenia E. Gellnera, który uważa, iż przed nacjonalizmem nie istniał naród, gdyż naród jest on wytworem procesów związanych z nacjonalizmem. B. Anderson twierdzi, że koncept narodu nie musi istnieć realnie, żeby nacjonalizm mógł się do niego odwołać. Narodowość jest figurą myślową, istniejącą w zbiorowej świadomości. Członkowie nawet najmniejszego narodu nie są w stanie znać się osobiście, a mimo to łączy ich pewien rodzaj więzi, emocjonalnego przywiązania, gdyż koncept takiego związku istnieje w ich umysłach. Pojawienie się przekonania o więzi łączącej dane wspólnoty jest wystarczające do uznania grupy za naród.

Niektórzy badacze wyróżniają dwa rodzaje nacjonalizmu. Obywatelski nacjonalizm zbudowany na fundamencie idei politycznych i wartości równie ważnych dla określonej rzeszy ludzi oraz nacjonalizm etniczny, oparty na wspólnej historii, religii, języku i więzach krwi (Smith, 1998, s. 97–100). Pierwszy, wywodzi się z narodu, jaki zbudowała Rewolucja Francuska. Wyraża się w przekonaniu, iż tylko wystarczająco duże grupy, zarówno pod względem wielkości terytorium, jak i ludności, które są w stanie utrzymać wielkie kapitalistyczne gospodarki rynkowe, predysponowane są do utworzenia niepodległych, suwerennych państw (Smith, 1998, s. 99–100). Z drugiej strony istnieje nacjonalizm etniczny, w którym mniejsze grupy w swoim dążeniu do osiągnięcia prawa decydowania o wspólnym losie, polegającego często na uzyskaniu własnej państwowości, kosztem większego imperium, którego część stanowią, doprowadzają do wzrostu napięć i wybuchów konfliktów (Smith, 1998, s. 121–123). Tej formy nacjonalizmu można dopatrywać się w wydarzeniach w Europie Wschodniej w latach 1870–1914.

Narodziny chińskiego nacjonalizmu i miejsce Tajwanu w sinocentrycznym świecie

Chiński nacjonalizm pojawił się w XIX w., gdzie przeniknął z Europy i Ameryki za pośrednictwem tych Chińczyków, którzy byli wykształceni w duchu nauki Zachodu, lub pozostawali otwarci na innowacyjne prądy myślowe i filozoficzne płynące spoza kręgu oddziaływania cywilizacji chińskiej. Liang Qichao w 1899 r. wprowadził do użycia w języku chińskim słowo *minzu* oznaczające naród, a kilka lat później wyrażenie *minzu zhuyi* – nacjonalizm (Hughes, 1997, s. 3). Były to idee rozpowszechniające się głównie wśród wykształconych mieszkańców portów traktatowych

lub chińskich diaspor mieszkających zagranicą. Wiejskie obszary interioru przez długi czas pozostawały poza zasięgiem oddziaływania nowych prądów myślowych płynących z Zachodu. Powiązania klanowe i prowincjonalne aż do połowy XX w. były przez wielu Chińczyków przekładane nad interes ogólny, narodowy. Początkowo chiński nacjonalizm miał wydźwięk antymandzurski, skierowany przeciwko panującej w Cesarstwie Chińskim mandzurskiej dynastii Qing. W duchu tym powstawały pierwsze organizacje takie jak *Tongmenghui* – Liga Związkowa, które można uznać za prekursorów krzewienia nacjonalizmu, pierwszych, którzy dostrzegali we wszystkich grupach etnicznych zamieszkujących ówczesne Chiny jeden naród. Po obaleniu monarchii w 1912 r. nacjonalizm chiński został ukierunkowany w stronę walki z postanowieniami nierównoprawnych traktatów, narzuconych Chinom przez zachodnie mocarstwa, aby ostatecznie jego ostrze skierować przeciwko Japończykom, dążącym do podporządkowania sobie nie tylko Chin, ale także całej Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej.

Tajwan przez wieki w świadomości chińskich władców jawił się jedynie jako zagrożenie, siedlisko piratów i buntowników. Wielu cesarzy wydawało zakazy osiedlania się na Tajwanie (Hughes, 1997, s. 36). Wszystkie ograniczenia odwołano dopiero za panowania dynastii Qing w XVIII w., ale tylko i wyłącznie przez rosnące zainteresowanie Japończyków wyspą, którą kilkakrotnie próbowali skolonizować. Doprowadziło do podjęcia przez dwór cesarski działań manifestujących chińską zwierzchność nad tym terenem (Jih-wen, Yuan-han, 2001, s. 104–105). W 1887 r. obszar ten wyniesiono do rangi prowincji, ale już w 1895 r. na podstawie zapisów traktatu z Shimonoseki, podpisanego w rezultacie wojny o ustanowienie wpływów w Korei, wyspa została scedowana na rzecz Tokio. Tajwan znajdował się pod panowaniem Cesarstwa Japonii przez pół wieku, aż do 1945 r., kiedy został zwrócony Republice Chińskiej.

Rdzenni mieszkańcy wyspy nazywani aborygenami to ludy, które skolonizowały te tereny najwcześniej. Dzieli się ich na dwie grupy: Pingbuzu – plemiona zamieszkujące doliny rzek, obecnie niemal całkowicie zasymilowani z resztą populacji; oraz Gaoshanzu – aborygeni wysokogórscy, z racji zamieszkiwania na terenach trudnodostępnych plemiona te najdłużej zachowały swój indywidualny charakter kulturowo-etniczny (Sławiński, 2011, s. 91). W czasach nowożytnych nastąpiła kolejna fala imigracji z kontynentu, głównie z terenów Fujianu oraz Kantonu (Guangzhou). Główne grupy tego okresu migracji stanowiły

ludy Hakka oraz Minnan. Według spisów sporządzonych przez Japończyków w okresie ich administracji nad wyspą, 80 proc. mieszkańców stanowiła ludność Minnan a 15 proc. Hakka (Chia-hung, 2016). Konflikty występowały pomiędzy każdą z grup etnicznych zamieszkujących Tajwan, lecz w ostatecznym rozrachunku w najgorszej sytuacji pozostawali aborygeni. Japońska polityka wobec mieszkańców wyspy zmieniała się wraz ze zmianami rządów w Tokio i oscylowała pomiędzy uznaniem Tajwańczyków za współobywateli, a ich brutalną asymilacją. Japończycy zmieniali Tajwan, modernizując gospodarkę i infrastrukturę oraz wywierając znaczny wpływ na rozwój społeczny. W rezultacie po 1945 r. najbardziej rozpowszechnionym językiem na Tajwanie był japoński (Jie, Yu-tzung, 2014). Dominowała także japońska kultura i etos pracy. Radość z powrotu wyspy pod władzę Republiki Chińskiej trwała bardzo krótko. Tajwańczycy traktowani byli przez Chińczyków z kontynentu co najmniej jak japońscy kolaboranci. Stanowiska publiczne zajmowali przybysze spoza Tajwanu, szerzyła się korupcja, a lokalna gospodarka była bezlitośnie eksploatowana na potrzeby toczącej się wojny domowej z komunistami. Nadużycia i brutalne traktowanie doprowadziły do eskalacji niezadowolenia, które zmanifestowało się podczas tzw. incydentu 28 lutego 1947 r. Pobicie przez siły porządkowe, starszej wdowy pod pretekstem łamania monopolu na sprzedaż tytoniu, doprowadziło do wybuchu protestów, które szybko rozprzestrzeniły się na inne miasta (Taylor, 2000, s. 148). Demonstranci sprzeciwiali się samowoli służb porządkowych, uciskowi ekonomicznemu, zaczęli także wysuwać postulaty polityczne. W wyniku brutalnej pacyfikacji ruchu, zarządzanej przez gubernatora Tajwanu Chen Yi. Zginęło około 20 tys. Tajwańczyków, w tym wielu przedstawicieli lokalnych elit. W następstwie tych wydarzeń powstała głęboka przepaść pomiędzy Tajwańczykami a Kuomintangiem, niefortunne, zwarzywszy na fakt, że w 1949 r. rząd Republiki Chińskiej wraz z 2 mln uchodźców z kontynentu schronił się na Tajwanie przed wojskami komunistów (Taylor, 2000, s. 181). KMT uznawał Tajwańczyków za element niepewny ideologicznie i niełojalny wobec republiki, dlatego od samego początku rozpoczęto proces rygorystycznej sinizacji miejscowej ludności. Chiński stał się jedynym językiem wykładowym w szkołach, a od 1956 r. zakazano posługiwania się językiem tajwańskim we wszystkich publicznych sytuacjach i miejscach. Zakazy zniesiono dopiero w 1987 r. Okazały się na tyle skuteczne, że w 1991 r. 90 proc. Tajwańczyków posługiwało się językiem mandaryńskim (Jie, Yu-tzung, 2014).

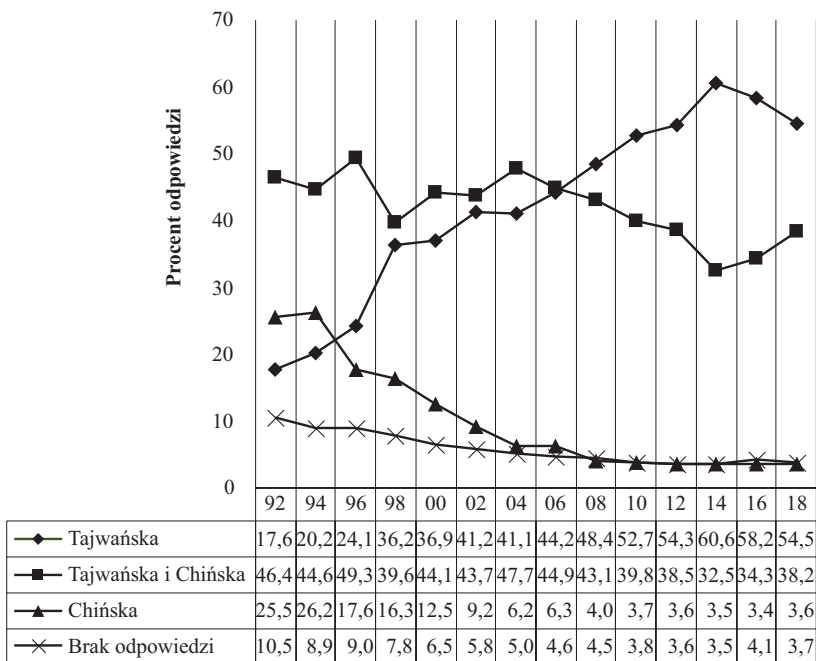
Eksplozja tajwańskiej tożsamości

Mieszkańcy Tajwanu utożsamiają się z jedną lub dwoma tożsamościami narodowymi, tajwańską lub chińską. Stan taki wynika ze specyficznej historii wyspy. Narodowość chińska propagowana była przez reżim KMT, który dysponował do tego zadania całym aparatem państwowym. Hołubił narodowe symbole, które przeniósł z kontynentu, rozpowszechniał język, a przede wszystkim kreował społeczeństwo tajwańskie na kontynuatorów dziedzictwa kulturowo-historycznego Cesarstwa Chińskiego. Jednocześnie represjonował każdy przypadek odstępstw od oficjalnie panujących poglądów. Ze szczególną natarczywością zwalczano wszelkie ruchy proniepodległościowe m.in. *Taiwan Independent Movement*. Opresjonowana ideologia broni się tym mocniej, im bardziej jest naciskana i demonizowana przez oficjalny nurt. W omawianym przypadku rozluźnianie polityki represji w latach 80. XX w. doprowadziło do uwalniania skumulowanej energii tkwiącej w społeczeństwie tajwańskim. Tajwańska tożsamość była coraz częściej manifestowana, zyskiwała na popularności tym bardziej, iż bezsprzecznie kojarzona jest z demokratyzacją życia publicznego, stawiana w opozycji do autorytarnego reżimu. Opozycja polityczna nie miała monopolu na tożsamość Tajwańską. KMT było zmuszone do powolnej tajwanizacji swoich szeregów ze względów nie tylko politycznych, ale także czysto biologicznych. Uchodźcy z kontynentu, którzy w początkach tajwańskiej epopei reżimu stanowili niemal 100 proc. elity politycznej, starzeli się i należało ich zastąpić nowym pokoleniem. W ten sposób do najwyższych państwowych stanowisk dotarli rodowici Tajwańczycy, tacy jak: Hsieh Tung-min, czy Lee Teng-hui (Taylor, 2000, s. 256–257, 331).

Lata 90. XX w. przyniosły pełną demokratyzację życia publicznego wraz z przynależnymi demokracji swobodami obywatelskimi, ale również pozostawione po poprzednikach zawile relacje z kontynentalnymi Chinami. Mieszkańcy Tajwanu zaczęli stawiać sobie pytania o własną tożsamość narodową, „jesteśmy Chińczykami czy Tajwańczykami?”.

Wykres 1 pokazuje zmiany identyfikacji narodowej mieszkańców Tajwanu na przestrzeni lat. Odsetek osób uważających się za Tajwańczyków zaczął wzrastać w latach 90., by w okolicach 1995 r. przewyższyć liczbę ludzi określających się Chińczykami, a 11 lat później stać się dominującą odpowiedzią w badaniach o przynależność narodową. W tym czasie grupa osób identyfikujących się z narodowością Chińską systematycznie się zmniejszała, by z 25,5 proc. w 1992 r. spaść do poziomu 3,7 proc.

Wykres 1. Zmiany tożsamości narodowej na Tajwanie

Źródło: Election Study Center, National Chengchi University.

w 2018 r. Liczba ludzi wskazujących podwójną tożsamość chińsko-tajwańską pozostaje w całym okresie na wysokim poziomie, do 2006 r. pozostawała najczęściej wskazywaną odpowiedzią przez respondentów. Dane sondażowe wskazują na eksplozję popularności tajwańskiej tożsamości w ostatnim dziesięcioleciu XX w. Trend ten można częściowo wytłumaczyć czynnikami politycznymi. Zniesienie ograniczeń swobód obywatelskich sprawiło, że tajwańskość można było publicznie manifestować i propagować. W 1996 r. pierwsze bezpośrednie wybory prezydenckie wygrał Lee Teng-hui, kandydat KMT, ale Tajwańczyk z pochodzenia, który w czasie swojego urzędowania odszedł od oficjalnej linii partii i zaczął manifestować niezależność oraz odmienność Tajwanu od Chin. Dane w tabeli 1 wskazują, że w okresie pierwszych dwóch lat jego rządów współczynnik osób uważających się za Tajwańczyków wzrósł o 12,1 proc. – najwięcej w historii. Głosowanie to odbyło się głównie kosztem zmniejszenia się grupy uważającej się zarówno za Tajwańczyków, jak i Chińczyków, której rozmiar w analogicznym okresie zmniej-

szył się o 10 proc. Wybory w 2000 r. oraz w 2004 r. wygrał kandydat głównej siły opozycyjnej (a jednocześnie opcji proniepodległościowej) Demokratycznej Partii Postępowej Chen Shui-bian. Liczba osób uważających się za Tajwańczyków wciąż rośnie, stają się dominującą grupą w społeczeństwie. Trendu tego nie jest w stanie zatrzymać dojście do władzy w 2008 r. kandydata KMT Ma Ying-jeou, który sprawował dwie kadencje do 2016 r. Polityka zbliżenia i ocieplenia relacji z ChRL, którą wprowadził M. Ying-jeou, wraz z intensyfikacją wzajemnych stosunków budziła coraz większe obawy wśród mieszkańców wyspy. W 2014 r. doszło do masowych protestów, które przerodziły się w okupację sali posiedzeń Yuanu Legislacyjnego. Wydarzenia te inspirowane Rewolucją Parasolek w Hongkongu, na Tajwanie zyskały sobie nazwę *Sunflower Movement*, ruchu sprzeciwiającego się zacieśnianiu przez rząd tajwański relacji z komunistycznymi Chinami. W tym czasie odsetek ludzi identyfikujących się jako Tajwańczycy osiągnął swój szczyt, jednocześnie zwolennicy podwójnej tożsamości osiągnęli najniższy wynik w historii pomiarów.

Taiwan's Election and Democratization Study (2019), instytucja prowadząca szerokie badania opinii publicznej na zlecenie i przy wsparciu Tajwańskiego Ministerstwa Nauki i Technologii, przeprowadziła ankietę, w której zadała respondentom m.in. pytanie o siłę przekonania, z jaką respondenci utożsamiają się z wyznawaną narodowością oraz o stopień w jakim skłonni byliby do jej zmiany. W 2016 r. 23 proc. zapytanych identyfikowało się bardzo mocno ze swoją tożsamością, 11,3 proc. mocno, a 19,2 proc. ominęło to pytanie. Rok później w 2017 r. na to samo pytanie 41,5 proc. osób odpowiedziało, że identyfikuje się bardzo mocno ze swoją tożsamością, 20,1 proc. mocno, a 36,7 proc. pominęło to pytanie (*Taiwan's Election...*, 2019). Razem z powyższym pytano również respondentów o ich preferencje dotyczące zmiany wyznawanej narodowości. W 2016 r. 9,3 proc. odpowiedziało, że skłania się do tajwańskiej tożsamości, 1,5 proc. do chińskiej, 7,7 proc. zaprzeczyło, aby rozważało inną od deklarowanej narodowości a 34,9 proc. pominęło pytanie (*Taiwan's Election...*, 2019). W 2017 r. 17,5 proc. przebadanych osób skłaniało się do tajwańskiej tożsamości, 2,9 proc. w stronę chińskiej, 15 proc. nie rozważało możliwości zmiany swoich poglądów, a 63,3 proc. pominęło pytanie (*Taiwan's Election...*, 2019). Duży odsetek osób odmawiających odpowiedzi na powyższe pytania skłania do refleksji, iż dla mieszkańców Tajwanu kwestia narodowości jest czymś bardzo osobistym, być może wstydliwym na tyle, że nawet podczas anonimowej ankiety wolą nie zdra-

dzać swoich poglądów w obawie o napiętnowanie i ostracyzm społeczny. W 2013 r. ten sam instytut pytał Tajwańczyków o stopień pokrewieństwa kultury tajwańskiej i chińskiej. Większość respondentów (47,6 proc.) odpowiedziało, że obie kultury w większości są takie same, przeciwnego zdania było 26 proc. odpowiadających wskazujących, że chińska oraz tajwańska kultura mają niewiele wspólnych części. Osoby uważające, że obie kultury są tożsame stanowiły grupę 5,3 proc. wszystkich respondentów i była wyraźnie mniejsza od 11,7 proc. osób uważających, że obie kultury nie mają ze sobą nic wspólnego (diametralnie się różnią). Około 3,4 proc. respondentów stało na stanowisku, że obie kultury są częściowo spójne (50:50). Z tego badania wynika, iż większość Tajwańczyków świadomie uznaje, że ich kultura czerpie z chińskiej, a obie są ze sobą powiązane wspólnymi wartościami.

Proces zmiany tożsamości

Geograficznie tożsamość tajwańska dominuje na terenie całej wyspy, ale najsilniejsza jest w jej części południowej i południowo-zachodniej. Tsai Chia-hung (2016) wysuwa hipotezę jakoby społeczno-ekonomiczne warunki determinowały do pewnego stopnia identyfikowalność narodową. Osoby pracujące w usługach oraz przemyśle związanym z high-tech będą częściej optować za chińsko-tajwańską tożsamością niż tylko tajwańską, ze względu na sieć powiązań biznesowych z kontynentem. Osoby te w swoich wyborach biorą pod uwagę korzyści ekonomiczne, jakie dla nich niesie współpraca z Chinami, dlatego nie chcą antagonizować wzajemnych relacji, wybierają tę opcję tożsamości, która przyniesie im największe zyski w przyszłości. Duże miasta, centra technologii i usług będą miały mniejszy procentowy udział w populacji osób opowiadających się wyłącznie za tajwańską narodowością, w przeciwieństwie do regionów południa i centrum, w których historycznie dominowała gospodarka oparta na rolnictwie i ciężkim przemyśle, których pracownicy mają najwięcej do stracenia przy zacieśnianiu relacji Tajwan – ChRL.

Trudno ocenić wpływ pochodzenia etnicznego (Minnan, Hakka, aborygeni, Chińczycy Han) na wybór świadomości narodowej, gdyż od wielu lat na Tajwanie nie przeprowadza się powszechnych spisów, w których zawarte byłoby pytanie o pochodzenie etniczne. Rezultaty badań T. Chia-hunga (2016) sugerują jednak, iż na geograficzne rozłożenie poparcia

dla narodowości tajwańskiej, nie wpływa rozmieszczenie Chińczyków, którzy przybyli na wyspę z kontynentu wraz z Chang Kai-szekiem. Badanie to wykazało, iż wyznawanie wartości demokratycznych oraz wywodzenie pochodzenia etnicznego od rodowitych Tajwańczyków (Minnan) zwiększa prawdopodobieństwo wyboru tajwańskiej tożsamości. Także kobiety częściej wybierają tożsamość tajwańską.

Proces zmiany tożsamości (z chińskiej na tajwańską) stał się przedmiotem badań profesor Yeh Hsin-yi (Hsin-yi, 2016). Tajwańska badaczka postanowiła odkryć, dlaczego i w jaki sposób jej rodacy zmieniają tożsamość narodową. Zebrała około osiemdziesięciu świadectw i wywiadów od osób, które dokonały zmiany swojego dotychczasowego pojmowania własnej osoby. Na tej podstawie Y. Hsin-yi (2016) stwierdziła, iż zmiana tożsamości narodowej posiada wiele podobieństw do zmiany wyznawanej religii. Jest to sfera bardzo osobista i emocjonalna, a osoby zmieniające przynależność narodową, mogą zostać uznane przez swoje otoczenie za zdrajców wspólnych wartości. Z tego też powodu może być to ciężkie doświadczenie życiowe, które generuje konieczność solidnego uargumentowania, tak aby móc zwalczyć wewnętrzne poczucie winy. Osoby dokonujące przejścia z jednej tożsamości narodowej na inną wykorzystują tzw. narrację przebudzenia. Typowa historia przebudzenia przybiera jeden schemat: pod wpływem najczęściej zewnętrznego bodźca pojawia się zrozumienie, poczucie, iż było się oszukiwanym, zwodzonym. Ujrzawszy świat we właściwym świetle (wzbogacony o wszystkie fakty), dokonuje się zmiany postrzegania własnej osoby, poprzez odrzucenie chińskiej tożsamości narodowej i przyjęcie tajwańskiej. Zewnętrznym bodźcem zwykle jest spotkanie z osobą, która już wcześniej porzuciła chińską tożsamość na rzecz tajwańskiej. Uczucie bycia oszukanym można łatwo przywołać, zważywszy na fakt, iż w czasach autorytarnych rządów KMT obowiązywała jedna linia ideologiczna preferująca chińską tożsamość, a represjonująca wszelkie przejawy propagowania oraz demonstrowania tajwańkości. Wielu konwertytów stawia sobie za cel „przebudzenie”, jak największej liczby osób. Są to jednostki zwykle bardzo mocno zmotywowane, a ich zaangażowanie w dążeniu do realizacji przyjętej misji można porównywać z fanatyzmem religijnym.

Powyższa teoria wyjaśniająca proces zmiany tożsamości narodowej na Tajwanie dobrze wpisuje się w badania statystyczne, które wskazują na znaczny wzrost liczby osób identyfikujących się z narodowością tajwańską w latach 90. i utrzymywanie tego trendu w pierwszym dziesięcioleciu XXI w.

Podsumowanie

W latach 90. XX w. wzrost popularności tajwańskiej tożsamości narodowej był możliwy przede wszystkim dzięki demokratyzacji, która zniosła restrykcyjne ustawodawstwo, zezwalając na swobodne wyrażanie i szerzenie uciskanych do tej pory idei i postaw. Obecnie tożsamość tajwańska rywalizuje z dualną tożsamością chińsko-tajwańską. Występuje między nimi zależność, gdy jednej rośnie popularność w społeczeństwie, druga traci. Przynajmniej część osób opowiadających się za jedną bądź drugą opcją gotowa jest zmienić swoje preferencje. Najprawdopodobniej następuje to pod wpływem oddziaływania silnych emocji napędzanych przez zbiorową mobilizację, czego przykładem mogą być wydarzenia *Sunflower Movement*. Wraz z uspokojeniem nastrojów następuje powrót do stanu sprzed kryzysu, uwzględniając przy tym drobne korekty na rzecz jednej bądź drugiej strony. Na wybór danej tożsamości wpływ może mieć pochodzenie etniczne, wiek, wykształcenie, płeć oraz sytuacja społeczno-ekonomiczna i rodzaj wykonywanej pracy. Rozkład geograficzny poparcia jednej lub drugiej opcji z reguły jest pochodną sytuacji społeczno-ekonomicznej i rozlokowania poszczególnych sektorów gospodarki. Pracownicy przemysłu i rolnictwa, będą zwykle skłaniać się w kierunku tajwańskiej tożsamości, podobnie jak kobiety i potomkowie grupy etnicznej Minnan. Dualną narodowość wybiorą pracownicy sektora high-tech.

Tabela 1

Preferencje mieszkańców Tajwanu odnośnie uregulowania konfliktu z ChRL, 2017

Natychmiastowe zjednoczenie	2,2%
Natychmiastowa niepodległość	5,4%
Zachowanie <i>status quo</i> , zjednoczenie w przyszłości	12,1%
Zachowanie <i>status quo</i> , niepodległość w przyszłości	20,7%
Zachowanie <i>status quo</i> , w przyszłości decyzja o wyborze zjednoczenie lub niepodległości	34,7%
Zachowanie <i>status quo</i> na zawsze	17,4%
To zależy	0,8%
Brak opinii	1,5%
Nie wiem	4,1%
Odmówiło odpowiedzi	0,9%

Źródło: *Taiwan's Election and Democratization Study*.

Otwartą kwestią pozostaje odpowiedź na pytanie, jak bardzo obie identyfikacje narodowe się różnią. Należy wyartykułować listę różnic i podobieństw oraz określić stopień, w jakim przekładają się na preferencje polityczne, także w kwestii wyboru dalszej drogi współistnienia z ChRL.

Większość Tajwańczyków opowiada się za zachowaniem *status quo* w relacjach z ChRL i odłożenie decyzji o wyborze pomiędzy niepodległością a zjednoczeniem na bliżej nieokreśloną przyszłość. Zauważyć należy, że 59,8 proc. respondentów dopuszcza możliwość ogłoszenia niepodległości Tajwanu. Jest to liczba zbliżona do osób, które w 2016 r. uznawały się za Tajwańczyków (58,2 proc). Nie można jednak z tej obserwacji wysuwać wiążących twierdzeń, jest to tylko obserwacja, która wskazuje, iż większość respondentów w 2017 r. brała pod rozwagę wybór niepodległości jako opcji pozostawiającej na stole rokowań z ChRL. Brak jest badań, które wskazywałyby na jednoznaczne odpowiedzi o wpływ danej tożsamości narodowej na wybory polityczne. Należałoby w tym kierunku przeprowadzić kompleksowe badania w przyszłości. Można pokusić się o hipotezę, iż wybór tajwańskiej tożsamości narodowej przez większość populacji Tajwanu, zmniejsza szanse na pokojowe zjednoczenie z ChRL, gdyż takie jasne wyartykułowanie własnej odrębności, uwypukla różnice pomiędzy obiema nacjami, które przy pokojowym zjednoczeniu należałoby przezwyciężyć. Historia zna więcej przypadków rozpadu państw ze względu na różnice etniczne czy narodowe niż sytuacji, w których dwa lub więcej narodów z własnej woli stworzyło wspólne państwo.

Bibliografia

- Anderson B. (2006), *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, London–New York.
- Chia-hung T. (2016), *Regional Divide and National Identity in Taiwan: Evidences form the 2012 Presidential Election*, „Issues & Studies: A Social Science Quarterly on China, Taiwan, and East Asian Affairs”, vol. 52, no. 2, <https://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/S1013251116500077>, 27.03.2019.
- Election Study Center, National Chengchi University, <https://esc.nccu.edu.tw/course/news.php?Sn=166>, 27.03.2019.
- Gellner E. (1983), *Nation and Nationalism*, Cornell University Press, Ithaca.
- Haas E. B. (1986), *What is Nationalism and Why We Study it?*, *International Organization*, vol. 40, no. 3, <http://www.jstor.org/stable/2706824>, 27.03.2019.

- Hsin-yi Y. (2016), *Using an awakening narrative to leave behind a former national-identity: an investigation of the conversion of national-identity in Taiwan*, „Nations and Nationalism” 22 (3), <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/nana.12161>, 27.03.2019.
- Hughes C. (1997), *Taiwan and Chinese nationalism. National identity and status in international society*, Routledge, London–New York.
- Jie L., Yu-tzung C. (2014), *Language Stereotypes in Contemporary Taiwan: Evidence from an Experimental Study*, „Journal of East Asian Studies” 14, https://www.researchgate.net/publication/258265702_Language_Stereotypes_in_Contemporary_Taiwan_Evidence_from_an_Experimental_Study, 27.03.2019.
- Jih-wen L., Yuan-han C. (2001), *Political Development in 20th-Century Taiwan: State-Building, Regime Transformation and Construction of National Identity*, „The China Quarterly”, vol. 165, <https://doi.org/10.1017/S0009443901000067>, 27.03.2019.
- Mojsiewicz C. (red.) (2000), *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, ATLA 2, Wrocław.
- Sławiński R. (2011), *Etnosy na Tajwanie*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” VIII, nr 1, <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/1-2011-Slawinski.pdf>, 27.03.2019.
- Smith A. D. (1998), *Nationalism and Modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalism*, Routledge, London–New York.
- Taiwan's Election and Democratization Study*, http://www.tedsnet.org/teds_plan/, 28.03.2019.
- Taylor J. (2000), *The Generalissimo's Son*, Harvard University Press, Cambridge–Massachusetts–London.
- Waszczyńska K. (2014), *Wokół problematyki tożsamości*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego”, nr 6, http://www.tnp.org.pl/Wokol_problematyki_tozsamosci.pdf, 27.03.2019.
- Yinan H. (2014), *Identity Politics and Foreign Policy: Taiwan's Relations with China and Japan, 1895–2012*, „Political Science Quarterly”, vol. 129, no. 3, https://www.researchgate.net/publication/265556035_Identity_Politics_and_Foreign_Policy_Taiwan's_Relations_with_China_and_Japan_1895-2012, 27.03.2019.

National Identity in Taiwan

Summary

The specific international situation of Taiwan is reflected in the self-identification of its residents. The island's population can choose between Chinese, Taiwanese and Chinese-Taiwanese national identities. The complicated history only deepens the confusion associated with the self-determination of the islanders. Their final choice may have global consequences, as it may contribute to the war of the great powers. At pres-

ent, however, it is an interesting example of building a nation that needs to be explored in order to get to know better nation building processes.

Key words: Taiwan, China, nationalism, nation, Republic of China

Informacja o autorze

Wojciech Krzysztof Zieliński [w.zielinski60@gmail.com] – absolwent Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku stosunki międzynarodowe, stypendysta National Taipei University in Taiwan, doktorant, specjalizuje się w zagadnieniach polityki państw Azji Wschodniej, zwłaszcza kwestii tajwańskiej.

